

Комунальний вищий навчальний заклад
«ВІННИЦЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»

21050 м.Вінниця, вул.Грушевського,13, тел./факс 55-65-60,

E-mail: bil@mail.vinnica.ua

**Відділ методики викладання української мови та літератури,
мов національних меншин і зарубіжної літератури**

тел. 55-65-82

Коваленко Л.В., завідувач відділу
методики викладання
української мови та літератури,
мов національних меншин
і зарубіжної літератури

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ НА 2018/2019 Н.Р.

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ, ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І МОВ
НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН
В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
У 2018-2019 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ**

Відповідно до Закону України «Про освіту», Концепції Нової української школи, розпоряджень Кабінету Міністрів України №988-р від 14.12.2016 «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», №903-р від 13.12.2017 «Про затвердження плану заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», постанови КМУ від 21.02.2017 №87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти», інших нормативно-правових актів і розпорядчих документів з 1 вересня 2018 року в закладах загальної середньої освіти стартує Нова українська школа.

**Методичні рекомендації
щодо викладання української мови та літератури,
зарубіжної літератури, мов національних меншин
в освітніх закладах у 2018-2019 н.р.**

Укладено на основі документів Міністерства освіти і науки України:

- ❖ «Про затвердження методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи» (Наказ МОН України № 283 від 23.03.2018);
- ❖ «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня» (Наказ МОН України №405 від 20.04.2018);
- ❖ «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня» (для 10-х класів, Державний стандарт 2011 року) (Наказ МОН України №408 від 20.04.2018);

- ❖ «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня» (для 11-х класів, Державний стандарт 2004 року) (Наказ МОН України №406 від 20.04.2018);
- ❖ «Про завершення експертизи освітніх програм» (Лист МОН №1/9-344 від 25.05.2018);
- ❖ "Роз'яснення щодо порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у ЗНЗ в умовах повної або часткової інтеграції різних освітніх галузей" (Лист МОН України №1/9-322 від 18.05.2018);
- ❖ «Методичні рекомендації щодо вивчення в закладах загальної середньої освіти навчальних предметів у 2018-2019 навчальному році» (Лист МОН від 03.07.2018 р. № 1/9-415);
- ❖ «Інструкція з ведення класного журналу учнів 5-11-х класів освітніх навчальних закладів» (Наказ МОН від 03.06.2008 № 496);
- ❖ «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» (Наказ МОН від 13.04.2011 № 329);
- ❖ «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти» (Наказ МОН від 30.08.2011 № 996)
- ❖ «Про обсяг і характер домашніх завдань учнів ЗНЗ» (Лист МОН від 29.10.07 №1/9-65)
- ❖ «Вимоги до виконання письмових робіт учнів загальноосвітніх навчальних закладів з української мови та зарубіжної літератури у 5-11 класах» (Лист МОН від 28.04.2006 № 1/9-301).
- ❖ «Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання мов національних меншин» (Лист МОН від 30.08. 2013 №1/9-592)

!!! Втратили чинність:

- [наказ МОН України від 03.04.2012 № 409](#) «Про затвердження Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів» (зі змінами);
- положення наказу МОН України №1015 від 11.07.2017 «Про внесення змін до деяких наказів МОН».

Зазначені документи розміщено на офіційному сайті МОН України.

Програмне, навчально-методичне забезпечення викладання предметів

Українська мова: особливості викладання

Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти II ступеня уводиться в дію з 2018/2019 н.р.

У 2018/2019 навчальному році вивчення української мови здійснюватиметься за такими програмами:

у 5 – 9 класах за навчальною програмою: Українська мова. 5 – 9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013 (зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 07.06.2017 №804);

у 10 класі – за **новими** навчальними програмами (рівень стандарту та профільний рівень), що затверджені наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407;

в 11 класі – за навчальними програмами, затвердженими наказом МОН України від 28.10.2010 № 1021, крім рівня стандарту; рівень стандарту – зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 14.07.2016 № 826.

Навчальні програми розміщені на офіційному сайті МОН України за посиланням: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>.

Зазначаємо, що вказаний у навчальних програмах *розподіл годин між розділами вважається орієнтовним*. У разі потреби вчитель має право самостійно змінювати обсяг годин у межах розділу, а також послідовність вивчення розділів.

Нові навчальні програми для 10 класу відповідають засадничим положенням Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392), ключовим положенням концепції «Нова українська школа».

Документ розроблено з урахуванням завдань сучасної мовної освіти, модернізаційних процесів в освітньому просторі України, особливостей шкільного предмета «Українська мова» й потреб сучасних школярів.

Змістові компоненти представлені чотирма лініями: мовною, мовленнєвою, діяльнісною й соціокультурною, що дають змогу комплексно реалізувати завдання шкільної мовної освіти. Особливістю програми є її особистісно орієнтоване й компетентнісне спрямування. Відповідно результативну частину презентовано у вигляді елементів, що формують ключові й предметні компетентності, а саме: знаннєвий, діяльнісний, ціннісний, емоційний і поведінковий компоненти.

Зміст мовної лінії, зокрема програми рівня стандарту, визначають теми, знання яких сприяє формуванню мовної культури й мовної грамотності, забезпеченню функційності знань, узагальненню вивченої теорії у 5 – 9 класах, а саме: лексична, орфоепічна, орфографічна, морфологічна, синтаксична, пунктуаційна і стилістична норми.

У мовленнєвій лінії подано перелік рекомендованих видів роботи, які дають змогу учням реалізувати здобуті знання на практиці. Ці види роботи забезпечують повноцінний мовленнєвий розвиток старшокласників, адже комплексно охоплюють формування всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння і письма). Системний підхід до розвитку мовлення учнів не передбачає виділення окремих годин на традиційні для 5 – 9 класів аудіювання, читання мовчки та вголос, перекази, твори тощо, оскільки ці види роботи передбачено на кожному уроці. Учитель може на власний розсуд змінювати запропоновані теми й види роботи, але водночас прагнути протягом року рівною мірою приділяти увагу розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності.

Заміна розділу «Зв'язне мовлення» розділом «Практична риторика» умотивована віковими особливостями й потребами учнів виходити на вищий рівень практичного володіння мовою, що спроможна забезпечити риторика як теорія й практика ефективного мовлення.

Наскрізні змістові лінії, заявлені в програмі, є засобом інтегрування навчального змісту, корелюються з окремими ключовими компетентностями й сприяють формуванню ціннісних і світоглядних орієнтацій учня, що визначають його поведінку в життєвих ситуаціях.

Наскрізні змістові лінії:

- «[Громадянська відповідальність](#)»
- «[Екологічна безпека та сталий розвиток](#)»
- «[Здоров'я і безпека](#)»
- «[Підприємливість та фінансова грамотність](#)»

Додаток з посиланнями на електронні джерела

[Програма “Українська мова. 5–9 класи”](#)

[Програма “Українська мова для ЗЗСО. 10-11 класи. Рівень стандарту”](#) (наказ МОН України від 23.10.2017 №1407)

[Програма “Українська мова для ЗЗСО. 10-11 класи. Профільний рівень”](#) (наказ МОН України від 23.10.2017 №140)

Методичні рекомендації щодо організації та змісту вивчення української мови в основній і старшій школі

[Перелік навчальної літератури з української мови, що має відповідний гриф МОН України, для використання у ЗЗСО: 2017/2018 н.р.](#)

[Перелік навчальної літератури з української мови, що має відповідний гриф МОН України, для використання у ЗЗСО: 2018/2019 н.р.](#)

Перелік навчальних програм з української мови, рекомендованих МОН України, для реалізації варіативної складової навчальних планів у 2018/2019 н.р.

- [он-лайн курс “Лайфхаки з української мови”](#)
- [он-лайн книга “Лайфхаки з української мови”](#)
- [он-лайн курс “Українська мова. Г”](#)

**Перелік навчальних програм
з української мови, рекомендованих МОН України,
для реалізації варіативного складника навчальних планів у 2018/2019 навчальному
році**

Авторські права на тексти навчальних програм належать Міністерству освіти і науки України та авторам програм.

№ з/п	Назва програми, автор	Тип програми	Класи	Де опублікована навчальна програма	Реквізити документа про схвалення МОН України
1.	Розвиток мовлення Горкуненко Є.А., Горкуненко А.А.	Факультативний курс	5-6	Готується до розміщення в мережі Інтернет	<i>Лист ІТЗО від 18.06.2015 № 14.1/12-Г-507</i>
2.	Програми факультативних курсів з української мови Береш О.І., Гнаткович Т.Д., Ківеждій О.В., Шкурда М.І.	Збірник програм	5-9	Українська мова. 5-9 класи. Програми факультативних курсів для загальноосвітніх навчальних закладів (класів). – Ужгород: Гражда, 2015. – 68 с.	<i>Лист ІТЗО від 06.04.2015 № 14.1/12-Г-214</i>
3.	Українська мова. 5-7 класи Гнаткович Т.Д.	Навчальна програма для ЗНЗ з поглибленим вивченням української мови	5-7	Закарпатський ОППО	<i>Лист ІТЗО від 01.07.2014 № 14.1/12-Г-1036</i>
4.	Лінгвістика. Науково-дослідний аспект Висоцький А.В., Гальонка Н.П.	Навчальна програма курсу за вибором		Національний центр «Мала академія наук України»	<i>Лист ІТЗО від 26.12.2014 № 14.1/12-Г-1884</i>
5.	Сходинки орфографії Скринник О.М., Січкара С.І.	Навчальна програма факультативного курсу	5	Черкаський ОППО	<i>Лист ІТЗО від 22.12.2016 № 2.1/12-Г-898</i>

6.	Українська мова Укладачі: Ілюшина О.О., Тригуб С.І.	Експерименталь на навчальна програма	7-9	Технічний ліцей	Лист ІТЗО від 12.07.2016 № 2.1/12-Г-534
7.	У світ фразеоло- гізмів Степанюк М.І.	Програма гуртка	7	Нововолинська гімназія	Лист ІТЗО від 24.07.2017 № 21.1/12-Г-79
8.	Українська мова Таранік-Ткачук К.В.	Програми курсів за вибором з української мови	8-11	Грамота	Лист ІТЗО від 18.10.2016 № 2.1/12-Г-776
9.	Стилістика української мови Авраменко О.М., Чукіна В.Ф.	Факультативний курс	10-11	Програма факультативного курсу «Стилістика україн- ської мови. 10-11 класи» (авт. Авраменко О.М., Чукіна В.Ф.). – К. : Грамота, 2017.	Лист ІТЗО від 03.07.2017 № 21.1/12-Г- 314

Електронні версії підручників для учнів:

- [7 клас](#)
- [8 клас](#)
- [9 клас](#)

Українська література: особливості викладання

У 2018/2019 навчальному році вивчення української літератури в 5 – 9 класах здійснюватиметься за навчальною програмою: Українська література. 5 – 9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. – К.: Освіта, 2013 зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 07.06.2017 №804;

у 10 класі – за **новими** навчальними програмами (рівень стандарту та профільний рівень), що затверджені наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407;

в 11 класі – за навчальними програмами, затвердженими наказом МОН України від 28.10.2010 № 1021, крім академічного рівня та рівня стандарту, затверджених наказом МОН України від [14.07.2016 № 826](#).

Навчальні програми розміщені на офіційному сайті МОН України за посиланням: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>.

Нові програми для 10 класу створено на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392), ключовим положенням концепції «Нова українська школа»; структуровано за окремими тематичними розділами й підрозділами.

Наскрізні змістові лінії:

- «[Громадянська відповідальність](#)»
- «[Екологічна безпека та сталий розвиток](#)»
- «[Здоров'я і безпека](#)»
- «[Підприємливість](#)»
- «[Фінансова грамотність](#)»

Зміст навчального матеріалу передбачає текстове вивчення творів, що виділені **напівжирним шрифтом**, інші ж лише називаються для допомоги вчителю під час вивчення певної теми. Крім того, для осучаснення змістового компонента, актуалізації компетентнісного підходу, надання вчителю методичної допомоги під час вивчення програмових тем запропоновано **рекомендаційну рубрику «Мистецький контекст» (МК)**.

Вивчення української літератури також відбувається із залученням **міжпредметних зв'язків** – **МЗ** (українська мова, історія, зарубіжна література, образотворче мистецтво, музика тощо).

Звертаємо особливу увагу на те, що запропонована **кількість годин** на вивчення кожного розділу чи підрозділу **є орієнтовною**, учитель може її перерозподіляти на власний розсуд. **Резервний час** учитель може використовувати також довільно, зокрема для збільшення кількості годин на вивчення окремого твору, для уроків розвитку мовлення, контрольного оцінювання, творчих та інших робіт (екскурсій, диспутів, семінарів тощо).

Запроваджено (*) – для творів, які не є обов'язковими, їх можна розглядати додатково, за вибором учителя, наявністю часу або самостійно.

Наприкінці програми для кожного класу подано **орієнтовні списки літератури** для додаткового (самостійного) читання.

У навчальній програмі профільного рівня передбачено вивчення творів літератури народів України, передовсім кримських татар. Також важливим компонентом програми є «Читацький практикум», спрямований на формулювання практичних навиків усних і письмових роздумів над прочитаним у різних стильових формах.

Під час підготовки вчителів до уроків радимо використовувати періодичні фахові видання: журнали «Дивослово», «Українська мова і література в школі», «Українська мова і література в школах України», «Українська література в загальноосвітній школі», газету «Українська мова та література».

Навчальна та методична література з української мови, рекомендована МОН України, зазначена в Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, що розміщений на офіційних сайтах МОН, Інституту модернізації змісту освіти.

Додаток з посиланнями на електронні джерела

Програма “Українська література. 5–9 класи”

Методичні рекомендації щодо організації та змісту вивчення української літератури в основній і старшій школі

Перелік навчальної літератури з української літератури, що має відповідний гриф МОН України, для використання у ЗЗСО: 2017/2018 н.р.

Перелік навчальної літератури з української літератури, що має відповідний гриф МОН України, для використання у ЗЗСО: 2018/2019 н.р.

Перелік навчальних програм з української літератури, рекомендованих МОН України, для реалізації варіативної складової навчальних планів у 2018/2019 н.р.

- [он-лайн курс “Лайфхаки з української літератури”](#)
- [он-лайн книга “Лайфхаки з української літератури”](#)

Електронні версії підручників для учнів:

- [7 клас](#)
- [8 клас](#)
- [9 клас](#)

Зарубіжна література: особливості викладання

У 2018/2019 навчальному році вивчення зарубіжної літератури в 5 – 9 класах здійснюватиметься за програмою: Світова література. 5 – 9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів – К.: Видавничий дім «Освіта», 2013 зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 07.06.2017 № 804;

у **10 класі** – за **новими** навчальними програмами (рівень стандарту та профільний рівень), що затверджені наказом МОН України від 23.10.2017 № 1407;

в **11 класі** – за програмою, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 28.10.2010 № 1021, крім рівня стандарту та академічного рівня зі змінами 2016 року.

Навчальна та методична література із зарубіжної літератури, рекомендована МОН України, зазначена в Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, що розміщений на офіційному сайті МОН, Інституту модернізації змісту освіти.

Наскрізнні змістові лінії програми:

- [«Громадянська відповідальність»](#)
- [«Екологічна безпека та сталий розвиток»](#)
- [«Здоров'я і безпека»](#)
- [«Підприємливість»](#)
- [«Фінансова грамотність»](#)

Основою для календарно-тематичного планування уроків зарубіжної літератури є чинні програми. Учитель має право самостійно розподіляти години на текстуальне вивчення творів, розвиток мовлення, позакласне читання, ураховуючи визначену кількість годин на опрацювання конкретного розділу. Учитель має змогу вільно і творчо підійти до організації навчальної діяльності на уроках зарубіжної літератури з урахуванням конкретних умов викладання, читацьких інтересів учнів.

Викладання зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти здійснюється *українською мовою*. Твори зарубіжних письменників у курсі зарубіжної літератури вивчаються в *українських перекладах*. Для зіставлення можливе залучення перекладів, переспівів іншими мовами, якими володіють учні (англійською, німецькою, французькою тощо). За наявності необхідних умов бажаним є розгляд художніх текстів (у фрагментах або цілісно) мовами оригіналів. У такому разі предмет «Зарубіжна література» виконує додаткову функцію *вдосконалення володіння учнями іноземними та іншими мовами*.

Додаток з посиланнями на електронні джерела

Навчальна програма [«Зарубіжна література. 5-9 класи»](#)

- Методичні рекомендації щодо організації та змісту вивчення зарубіжної літератури в основній і старшій школі
- [Перелік навчальної літератури із зарубіжної літератури, що має відповідний гриф МОН України, для використання у ЗЗСО: 2017/2018 н.р.](#)
- Перелік навчальної літератури із зарубіжної літератури, що має відповідний гриф МОН України, для використання у ЗЗСО: 2018/2019 н.р.
- Перелік навчальних програм із зарубіжної літератури, рекомендованих МОН України, для реалізації варіативної складової навчальних планів у 2018/2019 н.р. (2013-2017 рр.)

Електронні версії підручників для учнів:

- [7 клас](#)
- [8 клас](#)
- [9 клас](#)

в закладах загальної середньої освіти Вінницької області з навчанням або вивченням мов національних меншин

Освітні (навчальні) програми для закладів загальної середньої освіти з мов та літератур національних меншин (польська, російська, іврит, ромська) чинні з 01.09.2018

Додаток з посиланнями на електронні джерела

- [Польська мова та література \(інтегрований курс\) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою \(рівень стандарту\);](#)
- [Польська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою \(профільний рівень\);](#)
- [Польська література для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою \(профільний рівень\);](#)
- [Польська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою.](#)
- [Російська мова та літ-ра \(інтегрований курс\) для загальноосвітніх навчальних закладів з російською мовою. \(рівень стандарту\)](#)
- [Російська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою. \(профільний рівень\)](#)
- [Російська література для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою. \(профільний рівень\)](#)
- [Російська мова \(початок з 1 кл\) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою. \(рівень стандарту\)](#)
- [Російська мова \(початок з 5 кл\) для зніз загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою. \(рівень стандарту\)](#)
- [Мова іврит для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою. \(рівень стандарту\)](#)
- [Ромська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою. \(рівень стандарту\)](#)
- [російська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою \(початок вивчення з 5 класу\)](#)
- [російська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою \(початок вивчення з 1 класу\)](#)
- [російська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою](#)
- [польська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою](#)
- [російська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням російською мовою](#)
- [мова іврит для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою](#)
- [польська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою](#)
- [ромська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою](#)
- [російська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою \(початок вивчення з 5 класу\)](#)
- [російська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою \(початок вивчення з 1 класу\)](#)

Інтегрований курс «Література»

Програмне та навчально-методичне забезпечення

- [«Література» \(кримськотатарська та зарубіжна\)](#)
- [«Література» \(молдовська та зарубіжна\)](#)
- [«Література» \(польська та зарубіжна\)](#)
- [«Література» \(російська та зарубіжна\)](#)
- [«Література» \(румунська та зарубіжна\)](#)
- [«Література» \(угорська та зарубіжна\)](#)
- [Перелік навчальної літератури з мов національних меншин, що має відповідний гриф МОН України, для використання у ЗЗСО: 2017/2018 н.р.](#)
- Перелік навчальної літератури з мов національних меншин, що має відповідний гриф МОН України, для використання у ЗЗСО: 2018/2019 н.р.
- Перелік навчальних програм з мов національних меншин, рекомендованих МОН України, для реалізації варіативної складової навчальних планів у 2018/2019 н.р. (2014-2017 рр.)

У 2018/2019 навчальному році вчителі-словесники загальноосвітніх навчальних закладів з вивченням мов національних меншин працюватимуть:

- у **5-9 класах** – за Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня, затвердженими наказом МОН України від 20.04.2018 №405;
- у **10-11 класах** – для 10-11-х класів – за Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів III ступеня, затвердженими наказом МОН України від 20.04.2018 №406.

Робочі навчальні плани розробляються освітніми закладами щорічно на основі Типових навчальних планів на основі листів МОН України і затверджуються відповідним органом управління освітою.

Варіант Типового навчального плану (з вибором мови навчання, з вивченням мови національної меншини, з вивченням двох іноземних мов тощо) навчальний заклад обирає самостійно залежно від типу закладу, його спеціалізації, освітніх запитів учнів і їхніх батьків та з урахуванням кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Польська, російська мови може вивчатися як предмет (як друга іноземна мова, як мова національних меншин (2 години на тиждень) в інваріантній складовій відповідно до обраного варіанту типових навчальних планів або ж за рахунок варіативної складової як факультативний курс, курс за вибором (1 година на тиждень), а також поглиблено у 8-9, 10-11 класах.

Предмети та курси за вибором визначаються освітнім закладом у межах гранично допустимого навчального навантаження з урахуванням інтересів та потреб учнів, а також рівня навчально-методичного та кадрового забезпечення закладу.

Програму «Польська мова (як іноземна)» для 5-11 класів для шкіл з українською мовою навчання можна використовувати у 8-9, 10-11 класах для поглибленого вивчення польської мови, скоригувавши матеріал на відповідну кількість годин.

Скоригована програма має погоджуватися на засіданні методичного об'єднання освітнього закладу, затверджуватися директором навчального закладу, районного (міського) відділу (департаменту) освіти та схвалюватися на засіданні районного (міського) методичного об'єднання.

У спеціалізованих школах (класах), ліцейх, гімназіях, колегіумах з поглибленим вивченням окремих предметів мовою навчання може бути мова національної меншини або така мова може вивчатися. У такому випадку під час розроблення робочих навчальних

планів потрібно використовувати два варіанти Типових планів: для спеціалізованих шкіл, ліцеїв, гімназій, колегіумів та для загальноосвітніх навчальних закладів з вивченням (навчанням) мови(ою) національної меншини (у частині вивчення (навчання) мови(ою) національної меншини та «Літератури»).

Звертаємо увагу, що факультативи, групові та індивідуальні заняття проводяться для окремих учнів або груп учнів. При цьому в класному журналі або в окремому журналі зазначається, з яких навчальних предметів інваріантної складової вони проводяться; склад групи, яка відвідує факультативні заняття з предметів, та ведеться облік відвідування. Оцінювання навчальних досягнень учнів може здійснюватися за рішенням педагогічної ради (див. лист МОН України від 07.06.2017 № 1/9-315 «Про структуру 2017/2018 навчального року та навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів»).

До змісту навчальних програм з мов і літератур національних меншин для учнів 5-9 класів, що введені в навчальний процес з 2013-2014 навчального року, внесено корективи та зміни, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804.

Ці навчальні програми розроблено на основі Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392, з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 № 462, та положень концепції «Нова українська школа» (2016 р.).

В оновлених програмах розкривається роль мов та літератур національних меншин у формуванні ключових компетентностей та посилюється компетентнісно-діяльнісний підхід до їх вивчення; уточнено і деталізовано кількість навчальних годин на вивчення тієї чи іншої теми; спрощено окремі теми, що дублюють зміст освіти у відповідних лініях програм; вилучено матеріал, який певним чином дублюється в попередніх чи наступних класах; знято теми, що не відповідають віковим особливостям учнів або втратили свою актуальність, або вивчаються в курсі української мови та літератури тощо.

Ключові (загальноосвітні) компетентності – це сукупність знань і навичок, яких потребує кожен учень як суб'єкт навчально-виховного процесу для самовизначення, загального розвитку і самореалізації.

Предметна компетентність – це здатність учня успішно застосовувати сукупність знань і способів дій із певного предмета (мови та літератури) під час уроку або згідно з життєвою ситуацією.

При плануванні навчальної діяльності, постановці цілей та завдань вчитель має їх співвідносити із завданнями розвитку ключових та предметних компетентностей, які охарактеризовано у спеціальній таблиці в пояснювальних записках навчальних програм.

Структура навчальних програм для кожного класу містить:

- ✓ пояснювальну записку;
- ✓ зміст навчального матеріалу, який представлено в таблиці, що складається з двох частин (у лівій – очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів із конкретизацією знаннєвого, діяльнісного та оцінно-ціннісного компонентів, у правій – зміст навчального матеріалу);
- ✓ список навчальної літератури.

Компоненти навчально-пізнавальної діяльності:

знаннєвий компонент – це перелік необхідних для засвоєння кожним учнем знань з тієї чи іншої мови та літератури;

діяльнісний компонент – перелік конкретних умінь і навичок з мови та літератури;

оцінно-ціннісний компонент – уміння, пов'язані з оцінкою (самооцінкою) на основі спостережень учнів.

Перелік ключових компетентностей співвідноситься з **наскрізними лініями**:

«Екологічна безпека і безперервний розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека» і «Підприємливість і фінансова грамотність».

Названі наскрізні теми мають стати засобом інтеграції ключових та предметних компетенцій, навчальних предметів та предметних циклів.

Навчальна програма не обмежує самостійності й творчої ініціативи вчителя в реалізації основних ліній змісту навчання мовам та літературам національних меншин. У разі потреби вчитель може вносити певні корективи в орієнтований розподіл годин, зазначений у програмі, на вивчення розділів і тем.

У освітніх закладах може використовуватися лише те навчально-методичне забезпечення, що має відповідний гриф МОН України. **Перелік рекомендованої літератури затверджується наказом Міністерства освіти і науки України** та оприлюднюється через «Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України». Із зазначеним переліком можна ознайомитись на сайті Міністерства освіти і науки України www.mon.gov.ua

Дозволяється використовувати підручники з відповідним грифом Міністерства, що видані в попередні роки, враховуючи при цьому зміни у програмах.

У 2018-2019 навчальному році при вивченні **польської мови** в освітніх закладах з українською мовою навчання необхідно користуватися такими навчальними програмами для 5-9 класів:

Навчальні програми					
1.	Навчальна програма «Польська мова для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою» (укладачі: Бучацька Т. Г., Войцева О. А.)*	5-9	сайт МОН	Наказ МОН від 07.06.2017 № 804	
2.	Навчальна програма «Польська мова для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою (вивчення з 5 класу)» (автори: Мацькович М. Р., Бурега Л. Д., Пришляк Л. А.)**	5-9	сайт МОН або http://polacy.info.pl/uk	Лист МОН від 28.08.2013 №1/11-13380	
3.	Навчальна програма факультативного курсу «Польська мова для 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою» (автори: Щерба Л. М., Зелінська М. З.)	1-11	сайт Дрогобицької філії ІМЗО http://polacy.info.pl/uk	Лист ІТЗО від 11.06.2014 №14.1/12-Г-872	
* «Польська мова». Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою. 5-9 класи. 2017 р. Укладачі О.А.Войцева, Т. Г.Бучацька. Програму розроблено на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392) з урахуванням освітніх стандартів та концептуальних підходів до процесів оновлення змісту освіти нової української школи, які ґрунтуються на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя»). Вивчення польської мови за цією програмою в основній школі є продовженням курсу польської мови і читання (1–4 класи), тому вчитель повинен володіти обсягом відомостей про знання та уміння, набуті учнями в попередні роки) ** В друкованому вигляді – журнал «Głos Nauczyciela» («Голос Вчителя» – бюлетень Спілки вчителів-полоністів України. – №1-12(113-124), 2013 р.) та на сайті http://polacy.info.pl/uk.					
Основні підручники*					
1.	Польська мова (1-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою (підручник)	Біленька-Свистович Л. В., Ковалевський Є., Ярмолюк М. О.	5	МПП «ВД «Букрек»	Наказ МОНмолодьспорту від 04.01.2013 № 10

2.	Польська мова (5-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою (підручник)	Войцева О. А., Бучацька Т. Г.	5	МПП «ВД «Букрек»	Наказ МОНмолодьспорту від 04.01.2013 № 10
3.	Польська мова (2-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою (підручник)	Біленька-Свистович Л. В., Ковалевський Є., Ярмолюк М. О.	6	МПП «ВД «Букрек»	Наказ МОН від 07.02.2014 № 123
4.	Польська мова (6-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою (підручник)	Войцева О. А., Бучацька Т. Г.	6	МПП «ВД «Букрек»	Наказ МОН від 07.02.2014 № 123
5.	«Польська мова (3-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою (підручник)	Біленька-Свистович Л.В., Ковалевський Є., Ярмолюк М.О.	7	МПП «ВД «Букрек»	Наказ МОН від 20.07.2015 № 777
6.	Польська мова (7-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою (підручник)	Войцева О. А., Бучацька Т. Г.	7	МПП «ВД «Букрек»	Наказ МОН від 20.07.2015 № 777
7.	«Польська мова (4-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою» (підручник)	Біленька-Свистович Л. В., Ярмолюк М. О., Слюсар О. Ф.	8	МПП «ВД «Букрек»	Наказ МОН від 10.05.2016 № 491
8.	«Польська мова (8-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою» (підручник)	Войцева О. А., Бучацька Т. Г.	8	МПП «ВД «Букрек»	Наказ МОН від 10.05.2016 № 491
9.	«Польська мова (5-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою» (підручник)	Біленька-Свистович Л.В., Ковалевський Є., Ярмолюк М.О.	9	МПП «ВД «Букрек»	Наказ МОН від 20.03.2017 № 417
10	Польська мова (9-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Войцева О.А., Бучацька Т.Г.	9	МПП «ВД «Букрек»	Наказ МОН від 20.03.2017 № 417

* На сайті МОН України та ІМЗО доступні посилання на електронні версії підручників для 9 класів:

<https://imzo.gov.ua/pidruchniki/elektronni-versiyi-pidruchnikiv/elektronni-versiji-pidruchnyiv-dlya-uchniv-9-h-klasiv/bolharska-hahauzka-polska-krymskotatarska-moldovska-rumunska-rosijska-polska-novohretska-uhorska-movy-9-klas/>

Також на сайті видавництва «Букрек» (рубрика «Електронні книги») доступні електронні версії підручників для 5-8 класів:

<http://www.bukrek.net/index.php/uk/ініціатива-електронного-підручника>

Додаткові підручники і навчальні посібники

1.	Навчально-методичний комплект з польської мови "Razem neu A1-A2" (як друга іноземна) для загальноосвітніх навчальних закладів	Agnieszka Putzier, Pawel Wasilewski, Maria Maskala	5-9	ТОВ «Методика паблішинг»	Лист ІМЗО від 20.07.2017 № 2.1/12- Г-113
----	---	---	-----	--------------------------------	---

2.	Навчально-методичний комплект з польської мови «Polski Krok po kroku junior» (2 рівні) для загальноосвітніх навчальних закладів		5-9	ТОВ «Лінгвіст»	Лист ІМЗО від 01.07.2016 № 2.1/12- Г-844
3.	Контрольні завдання з польської мови для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою	Строжук І. В.	5-9	сайт Дрогобицької філії ІМЗО	Лист ІТЗО від 18.02.2014 №14.1/12-Г-139
4.	Навчально-методичний комплект з польської мови "Polski Krok po Kroku" (2 рівні) для учнів спеціалізованих навчальних закладів, гімназій та ліцеїв, компонентами якого є книги для учня, робочі зошити, аудіо CD		8-11	ТОВ «Лінгвіст»	Лист ІМЗО від 15.06.2017 № 2.1/12-Г-238

У 10 класах вчителі працюють за новими програмами (Наказ МОН України від 20.04.2018 №406); у 11 класах - за навчальними програмами попередніх років (див. сайт МОН– <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>).

Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання мов національних меншин містяться у Листі МОН від 30.08. 2013 №1/9-592.

**Порядок та загальні вимоги
щодо ведення сторінок класного журналу та перевірки учнівських зошитів
з предметів «Українська мова», «Українська література», «Зарубіжна
література», мови національних меншин**

Від того, як сплановано викладання навчального матеріалу, організовано навчально-виховний процес, оформлений класний журнал, залежить результативність та об'єктивна оцінка праці вчителя, а саме:

- засвоєння учнями програми з навчальних предметів;
- щільність навчального процесу та система опитування учнів;
- об'єктивність оцінювання учнів;
- дотримання норм проведення контрольних, підсумкових, самостійних робіт, екскурсій;
- дотримання вимог та рекомендацій, зафіксованих в «Листку здоров'я»;
- дозування домашнього завдання;
- врахування зауважень щодо ведення журналу, механізми усунення помилок;
- ретельність у заповненні даних про кількість уроків та їх відвідування учнями;
- правильність оплати за фактично проведені уроки вчителем, за заміну уроків, індивідуальні, групові заняття, факультативи.

Класний журнал – це державний документ, який відображає стан та якість навчально-виховного процесу. Його ведення є обов'язковим для кожного вчителя та класного керівника, які несуть особисту відповідальність за своєчасність, стан та достовірність записів.

Записи в журналі ведуться державною мовою. З іноземних мов частково допускається запис змісту уроку та завдання додому мовою вивчення предмета. Записи проводяться чорнилами (пастою) одного (чорного або синього) кольору, чітко й охайно. Не дозволяється застосування на одній сторінці паст з різними відтінками кольору. Забороняється використання коректору. Виставлення в журналі крапок, оцінок зі знаками «мінус», «плюс», записи олівцем неприпустимі. На сторінках журналу не допускаються будь-які виправлення. У разі помилкового або неправильного запису поряд робиться

правильний, який засвідчується підписом керівника навчального закладу та скріплюється печаткою.

Адміністрація освітнього закладу під час розподілу сторінок класного журналу для поточного обліку успішності за предметами керується примірними нормами, відповідно до кількості годин на тиждень: 0,5 години – 2 сторінки журналу; 1 година – 3 сторінки; 1,5 години – 5 сторінок; 2 години – 6 сторінок; 2,5 години – 7 сторінок; 3 години – 8; 3,5 години – 9; 4 години – 12 сторінок. З української мови та мов національних меншин рекомендується додавати зайву сторінку. Журнали класів на одній паралелі позначаються цифрами і відповідними літерами українського алфавіту, наприклад: 5-А клас.

У межах внутрішньошкільного контролю вкінці кожної навчальної чверті журнал перевіряється адміністрацією школи.

Придільється увага таким аспектам роботи вчителя:

- 1) фактичне засвоєння програми (відповідність навчальному плану та тематичному плануванню);
- 2) об'єктивність виставлених поточних та підсумкових оцінок;
- 3) наявність контрольних та підсумкових робіт;
- 4) виконання норм обов'язкових письмових робіт;
- 5) правильності оформлення заміни уроків;
- 6) організація роботи з різними категоріями учнів та профілактика їх неуспішності;
- 7) організація роботи над помилками;
- 8) підготовка до підсумкової атестації, організація повторення матеріалу;
- 9) різноманітність форм проведення уроків;
- 10) дозування домашніх завдань;
- 11) організація тематичного та семестрового контролю знань учнів;
- 12) система та різноманітність форм перевірки й оцінки знань учнів, регулярність опитування, накопичення оцінок;
- 13) своєчасність і правильність внесення записів в журнал.

Класний керівник заповнює розділи: «Облік відвідування», «Облік проведення інструктажів з БЖ», «Загальні відомості про учнів», «Зведена таблиця руху і досягнень учнів», «Зведений облік навчальних досягнень учнів» тощо. Після перевірки журналу заступником директора, класний керівник забезпечує виправлення вказаних помилок. В кінці навчального року класний керівник здає журнал заступнику директора з навчальної роботи, де той після перевірки робить запис *«Журнал перевірено та здано до архіву. Дата. Підпис»*.

У розділі **I «Облік відвідування»** відсутність учня (учениці) записується у вигляді дробу, чисельник якого вказує на причину відсутності (*н* – відсутність учня (учениці), *хв* – відсутність через хворобу), а знаменник – на кількість пропущених уроків. Пропущений учнем день вважається тоді, коли він не був на всіх уроках інваріантної складової, курсів за вибором, які проводилися у цей день. Не пізніше як через три дні після завершення навчальних занять класний керівник підбиває підсумки пропусків учнів за семестри й за рік та результати записує в класному журналі.

У розділі **II «Облік навчальних досягнень учнів»** класний керівник записує в алфавітному порядку прізвища та імена учнів, назву навчального предмета відповідно до навчального плану, прізвище, ім'я та по батькові вчителя, який його викладає. Імена учнів у списках на предметних сторінках пишуться повністю відповідно до свідотства про народження.

Назва розділу (теми), які вивчаються, записується в рядку (без номера та дати проведення). Після неї в дужках проводиться запис кількості годин, відведених на її вивчення. Після цього записуються номери, дати та теми уроків. Журнал заповнюється вчителем у день проведення уроку. Дати, проставлені на лівій сторінці журналу, повинні

чітко відповідати датам, проставленим праворуч. Нумерація уроків із першого до останнього (у кінці навчального року) проводиться відповідно до схваленого дирекцією календарного планування.

Учитель-предметник записує дату проведення занять дробом, арабськими цифрами, (наприклад: 30/09). Використання римських цифр неприпустиме. Вчитель-предметник відмічає відвідуваність учнів на кожному своєму уроці (у випадку відсутності учня, виставляється «н»). Праворуч в журналі, у графі «зміст уроку» відповідно до календарного планування стисло записується тема уроку, контрольної, практичної, творчої роботи тощо та завдання додому (*в мовах повинна простежуватися комунікативна лінія*). Робиться запис про підручник, за яким задається домашнє завдання (назва, клас, автор, рік).

Учитель зобов'язаний кожного уроку перевіряти та оцінювати знання учнів, регулярно відображати в журналі результати перевірок, проведених у формі контрольних, самостійних робіт, розвитку зв'язного мовлення – у відповідності до вимог програми. В контрольній та самостійній роботах вказується, за якою темою проводиться робота. Обсяг та ступінь складності завдань для школяра повинен відповідати санітарним вимогам для даної вікової групи. У графі «домашнє завдання» записується зміст завдання, сторінки, номери вправ, а за необхідності вказується характер виконання (вивчити напам'ять, читати за ролями тощо), параграфи (сторінки) підручника, номери завдань, вправ тощо. Якщо дається завдання на повторення, то конкретно вказується його обсяг. В II семестрі необхідно регулярно відмічати повторення навчального матеріалу. Обсяг і характер домашніх завдань регулюється листом МОН України від 29.10.07 №1/9-651 «Про обсяг і характер домашніх завдань учнів ЗНЗ». Згідно з Державними санітарними правилами і нормами до організації навчально-виховного процесу існують такі вимоги: д/з не рекомендується задавати на канікули, вихідні та святкові дні; д/з із предметів інваріантної частини навчального плану задається лише у випадку його вмотивованої доцільності; д/з можна диференціювати в залежності від підготовки учнів, їх індивідуальних особливостей (високий рівень – завдання пошуково-дослідницького, аналітичного, творчого характеру). Сукупні витрати часу на виконання д/з такі: 5-6 класи – 2,5 години 7-9 класи – 3 години 10-11 класи – 4 години.

У випадку відсутності вчителя педагогічний працівник, який його заміняє, у графі «Завдання додому» після запису домашнього завдання записує «*заміна*», прізвище, ініціали та засвідчує запис власним підписом. В кінці навчального року праворуч в журналі робиться запис «*Програма виконана. Підпис вчителя*». Заміна уроків записується по факту проведення, в той день, коли вона була здійснена. Тема уроку, проведеного замість відсутнього колеги, записується на сторінку предмета тим учителем, який проводить заміну.

У розділі **III «Облік проведення навчальних екскурсій та практики»** вчителем записується дата і зміст проведення навчальних екскурсій, навчальної практики. Поруч із тематикою екскурсії вказується в дужках відповідна кількість годин її проведення. Відповідно до методичних рекомендацій щодо організації навчально-виховного процесу під час проведення навчальних екскурсій та навчальної практики учнів освітніх навчальних закладів навчальна практика оцінюється і обліковується на окремих спеціально відведених сторінках журналу.

Екскурсії, передбачені змістом навчальної програми, обліковуються на відповідних сторінках навчальних предметів класного журналу та можуть оцінюватися вчителем та можуть враховуватись при виставленні річних оцінок з відповідних предметів. Оцінки за навчальну практику та навчальні екскурсії виставляються в журнал окремим рядком.

До розділу **IV «Зведений облік навчальних досягнень учнів»** класний керівник переносить наприкінці семестрів та року семестрові та річні оцінки з предметних сторінок. В стрічці «*Рішення педради...*» записується рішення щодо переведення або

випуску учня, дата й номер відповідної педради. Крім того, сюди заносяться дані про нагородження учня похвальним листом або грамотою та відповідні реквізити до цього.

У розділі **V «Облік проведення бесід, інструктажів, заходів з безпеки життєдіяльності»** в першому рядку перед першим уроком (без номера та дати проведення) в графі *«Зміст уроку»* учителем-предметником робиться запис про проведення первинного інструктажу з БЖД в кабінеті.

Класний керівник заповнює розділи **VI «Загальні відомості про учнів»; VII «Зведена таблиця руху учнів класу та їх досягнень у навчанні».**

Оцінювання навчальних досягнень учнів та виставлення оцінок у класний журнал

Види оцінювання: поточне, підсумкове, ДПА (тематичне, семестрове, річне). Оцінювання різних видів діяльності та контролю записуються в називному відмінку: *«І семестр»*, *«зошит»*. Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється за 12-бальною системою (шкалою) і його результати позначаються цифрами від 1 до 12. Критерії оцінювання навчальних досягнень реалізуються в нормах оцінок, які встановлюють чітке співвідношення між вимогами до знань, умінь і навичок та показником оцінки в балах. У разі не атестації учня робиться запис: *н/а*. У випадку відсутності зошита в учня робиться запис: *н/о*.

Підсумкові оцінки учнів за тему, семестр, рік повинні бути обґрунтовані. Щоб об'єктивно атестувати школяра за темою, необхідно не менше трьох поточних оцінок. Тема складається не менше, ніж з семи уроків.

Обов'язковому оцінюванню підлягають навчальні досягнення учнів з предметів інваріантної та варіативної складових робочого навчального плану закладу. Не підлягають обов'язковому оцінюванню навчальні досягнення учнів з факультативних, групових та індивідуальних занять, які фіксуються в окремому (спеціальному) журналі.

Учням, які за станом здоров'я зараховані до спеціальної групи з фізичної культури, при виставленні тематичних, семестрових та річного балів робиться відповідний запис: *зар. (зараховано)*. У випадках, коли учні звільнені за станом здоров'я від занять з фізичної культури, трудового навчання, навчального предмету *«Захист Вітчизни»*, при виставленні тематичних, семестрових та річного балів робиться відповідний запис: *зв. (звільнений (а))*.

Поточна оцінка виставляється до класного журналу в колонку з надписом, що засвідчує дату проведення заняття, коли здійснювалося оцінювання учня (учениці). При оцінюванні кожного з видів мовленнєвої діяльності (українська, польська, російська мови) оцінки виставляються та враховуються як поточні. Оцінка за контрольну, творчу, практичну роботу тощо, яка проводилася впродовж цілого уроку, виставляється під датою її проведення і не пізніше 10-денного терміну з дня її виконання. При цьому ніяких додаткових записів про вид роботи над датами проведення уроків чи внизу під списком учнів не проводиться. У разі відсутності учня на контрольній чи іншого виду роботи ставиться *н* і ніякі додаткові письмові роботи з ним не проводяться. У колонках *Діалог*, *Аудіювання*, *Усний твір*, *Усний переказ*, *Читання вголос* тощо, відведених без дати на початку кожного семестру, записуються результати відповідних оцінювань (запис проводиться згідно з вимогами навчальних програм для окремих класів). Бали за ці види перевірок виставляються протягом семестру і враховуються під час виставлення семестрової оцінки.

Запис про результати перевірки вивчення учнями творів напам'ять проводиться у колонці *Напам'ять* без дати проведення уроку, на якому цей твір було задано вивчити.

Тематична оцінка виставляється до класного журналу в колонку з надписом *«Тематична»* без дати. При виставленні тематичної оцінки враховуються всі види навчальної діяльності, що підлягали оцінюванню протягом вивчення теми. **Тематичну оцінку** виставляють на підставі поточних оцінок з урахуванням контрольних робіт. До

прикладу, під час вивчення теми «Вступ. Повторення та узагальнення вивченого», яка охоплює 10 уроків, учень 7 класу отримав 5 оцінок: 3 поточні (6,7,6), а також оцінки за зошит (8) і контрольну роботу(7). Бали додають і ділять на кількість: $(6+7+6+8+7):5=7$ б.

Якщо учень відсутній на уроках протягом вивчення теми, не виконав вимоги навчальної програми, у колонку з надписом Тематична виставляється *н/а*. Середній арифметичний бал не обраховується під час виведення тематичної оцінки. Враховується динаміка зростання чи спадання активності в навчальній діяльності учня. Тематична оцінка не підлягає коригуванню.

Семестрова оцінка виставляється без дати в колонку з надписом «*I семестр*», «*II семестр*». Оцінювання здійснюється на підставі тематичних оцінок та результатів оцінювання певного виду діяльності: *говоріння* (діалог, усний переказ, усний твір) або *читання вголос*. Наприклад, учень отримав бали 6, 7, 7 за три тематичні, а також 7 б. за діалог і 6 б. за усний переказ. Виводячи семестровий бал, їх додають і ділять на 5: $(6+7+7+7+6):5=7$ б.

При цьому мають враховуватися динаміка особистих навчальних досягнень учня з предмета протягом семестру, важливість теми, тривалість її вивчення, складність змісту тощо. Якщо учень відсутній на уроках протягом семестру, у відповідну клітинку замість оцінки за I семестр, II семестр виставляється *н/а*. Якщо дитина прохворіла частину семестру, пропустила, наприклад, одну тематичну, не має оцінки за якийсь вид мовленнєвої діяльності, то оцінка за семестр виводиться на розсуд учителя в залежності від динаміки особистих навчальних досягнень учня (учениці), важливості пропущеної теми чи теми, за яку учня (ученицю) атестовано, - (тривалість вивчення, складність змісту, ступінь узагальнення матеріалу). За таких умов оцінка за семестр може бути такою, як тематична (якщо вона одна), або знижена на кілька балів (на розсуд учителя). Семестрова оцінка може підлягати коригуванню. Скоригована семестрова оцінка виставляється без дати у колонку з надписом «Скоригована» поруч із колонкою «*I семестр*» або «*II семестр*». Колонки для виставлення скоригованих оцінок відводяться навіть за відсутності учнів, які виявили бажання їх коригувати. Оцінка за семестр виставляється на основі результатів тематичних та всіх обов'язкових видів оцінювань з урахуванням динаміки рівня навчальних досягнень учня. Скоригованою може бути лише семестрова оцінка. Запис «Програму за I семестр виконано» робиться на сторінці «Зміст уроку» наприкінці I семестру.

Скоригована семестрова оцінка за I семестр виставляється до початку II семестру, за II семестр – до 10 червня поточного навчального року, на основі наказу по школі. У триденний термін після виставлення семестрової оцінки батьки (особи, які їх замінюють) учнів (вихованців), які виявили бажання підвищити результати семестрового оцінювання або з певних причин не були атестовані, пишуть на ім'я директора школи заяву про проведення відповідного оцінювання, у якій мотивують причину та необхідність його проведення. Якщо учневі не вдалося підвищити результати, запис у колонку «Скоригована» не робиться.

Річна оцінка виставляється до журналу в колонку з надписом «Річна» без зазначення дати не раніше, ніж через три дні після виставлення оцінки за II семестр. Річне оцінювання здійснюється на основі семестрових або скоригованих семестрових оцінок. Перевага надається результатам другого семестру.

У випадку неатестації учня (учениці) за підсумками двох семестрів у колонку «Річна» робиться запис *н/а*. Річна оцінка не коригується. Запис «Програму виконано в повному обсязі» робиться на сторінці «Зміст уроку» наприкінці навчального року. Поряд вказуються види та кількість запланованих та проведених уроків та перевірних робіт. Цей запис учитель засвідчує власним підписом.

Оцінка з державної підсумкової атестації виставляється у колону з надписом *ДПА* без зазначення дати. Учня, які не пройшли державну підсумкову атестацію, у колонку з

надписом ДПА робиться запис *н/а*. Випускникам, які звільнені від проходження державної підсумкової атестації, робиться запис *зв*.

Оцінка за ведення зошитів з української мови, української та зарубіжної літератур виставляються наприкінці кожного місяця після дати проведення останнього уроку в ньому окремою колонкою і враховують як поточну до найближчої тематичної.

Під час оцінювання зошита з української мови, української та зарубіжної літератур слід враховувати наявність різних видів робіт; грамотність (якість виконання робіт); охайність; уміння правильно оформлювати роботи (дотримання вимог орфографічного режиму). У разі відсутності учня на уроці протягом місяця рекомендуємо в колонці за ведення зошита зазначати *н/о* (нема оцінки).

Види класних, домашніх, контрольних (фронтальних, індивідуальних) робіт з української мови та літератури, зарубіжної літератури, мов національних меншин

Види письмових робіт. Основними видами класних і домашніх письмових робіт учнів з української мови є:

- класні й домашні вправи (кількість домашніх вправ – одна або дві (на розсуд учителя), але не більше двох; якщо ж уроки спарені, то для виконання вдома пропонується дві або три вправи);
- словникові диктанти (кількість слів у словниковому диктанті: 12 – у 5 класі, 24 – у 6-7 класах, 36 – у 9-10 класах, 48 – в 11 класі);
- навчальні диктанти, твори й перекази;
- самостійні роботи;
- тестові завдання (як відкритої, так і закритої форм);
- складання таблиць, схем, написання конспектів (у старших класах), робота зі словниками та інші види робіт, передбачені чинними програмами;
- власне висловлювання;
- есе.

Основними видами класних і домашніх письмових робіт з української та зарубіжної літератури є:

- відповідь на поставлене в підручнику або вчителем запитання;
- написання навчальних класних і домашніх творів;
- виконання самостійних робіт;
- складання таблиць, схем римування, партитур, написання конспектів (у старших класах), робота з цитатним матеріалом, з літературними джерелами та інші види робіт, передбачені чинними програмами.

Есе

Сучасні соціокультурні умови, інтеграція української освіти в європейський контекст зумовлює введення до навчальних програм такого виду письмових робіт, як есе, спрямованого на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, підвищення в них інтересу до навчання предмета, розвиток особистості, критичного мислення, лінгвокреативності.

Есе – самостійна творча письмова робота, прикметною ознакою якої є особистісний характер сприймання проблеми та її осмислення, невеликий обсяг, вільна композиція, невимушеність та емоційність викладу.

Види есе:

Вільне	Формальне
--------	-----------

Ознаки: - невеликий обсяг (7-10 речень); - вільна форма і стиль викладу; - довільна структура; - обов'язкова вимога: наявність позиції автора.	Ознаки: - дотримання структури тексту, - наявність відповідних компонентів (тези, аргументи, приклади, оцінювальні судження, висновки); - обґрунтування (аргументування) тези.
--	---

Вільне есе обмежене в часі (5 – 10 і 10 – 15 хв.). До нього доцільно вдаватися на кожному уроці й на різних етапах його: цілевизначення, закріплення, рефлексії тощо.

Для написання формального есе виділяють більше часу: від 20-ти до 45-ти хвилин.

Види формального есе:

- *інформаційне* (есе-розповідь, есе-визначення, есе-опис);
- *критичне*;
- *есе-дослідження* (порівняльне есе, есе-протиставлення, есе причини-наслідку, есе-аналіз).

Вимоги до формального есе

1. Обсяг – 1 – 2 сторінки тексту (800 – 1000 слів).
2. Есе повинно сприйматися як цілісний твір, ідея якого зрозуміла й чітка.
3. Кожен абзац есе розкриває одну думку.
4. Необхідно писати стисло і ясно. Есе не повинно містити нічого зайвого, має нести лише інформацію, необхідну для розкриття ідеї есе, власної позиції автора.
5. Есе має відрізнятися чіткою композиційною побудовою, бути логічним за структурою. В есе, як і в будь-якому творі, повинна простежуватися внутрішня логіка, що визначається, з одного боку, авторським підходом до обговорюваного питання, а з іншого – самим питанням. Необхідно уникати різких стрибків від однієї ідеї до іншої, думка має розкриватися послідовно.
6. Есе повинно засвідчити, що його автор знає й осмислено застосовує теоретичні поняття, терміни, узагальнення, ідеї.
7. Есе повинно містити переконливе аргументування порушеної проблеми.

Структура есе

Есе складається з таких частин – *вступ, основна частина, висновок*.

Вступ – обґрунтування вибору теми есе.

Основна частина – теоретичні основи обраної проблеми й виклад основного питання. Ця частина припускає розвиток аргументації й аналізу, а також обґрунтування їх, виходячи з наявних даних, інших аргументів і позицій.

Висновок – узагальнення й аргументовані висновки до теми тощо. Підсумовує есе або ще раз вносить пояснення, підкріплює зміст і значення викладеного в основній частині.

Основною формою перевірки орфографічної й пунктуаційної грамотності є **контрольний текстовий диктант**. У таблицях зазначено мінімальну кількість фронтальних видів контрольних робіт, однак учитель на власний розсуд має право збільшувати цю кількість, залежно від рівня підготовленості класу, здібностей конкретних учнів, умов роботи тощо.

Кількість класних, домашніх, контрольних (фронтальних, індивідуальних) робіт з української мови та літератури, зарубіжної літератури, мов національних меншин

Українська мова: кількість видів контролю

Звертаємо увагу на **кількість фронтальних та індивідуальних видів контрольних робіт з української мови** в закладах загальної середньої освіти з українською мовою навчання.

Фронтально оцінюються диктант, письмовий переказ і письмовий твір (навчальні чи контрольні види робіт), мовні знання й уміння, запис яких здійснюється на сторінці класного журналу «Зміст уроку».

Індивідуально оцінюються говоріння (діалог, усний переказ, усний твір) і читання вголос. Для цих видів діяльності не відводять окремого уроку, проте визначають окрему колонку без дати на сторінці класного журналу «Облік навчальних досягнень».

У **I семестрі** проводять оцінювання двох видів мовленнєвої діяльності (усний переказ, діалог). У **II семестрі** – оцінювання таких видів мовленнєвої діяльності, як усний твір і читання вголос, що здійснюється в 5 – 9 класах.

Результати оцінювання **говоріння** (діалог, усний переказ, усний твір) і **читання вголос** протягом семестру виставляють у колонку без дати й ураховують у семестрову оцінку.

Повторне оцінювання із зазначених видів мовленнєвої діяльності не проводять.

Перевірка мовних знань і вмінь здійснюється за допомогою завдань, визначених учителем (тести, диктант тощо) залежно від змісту матеріалу, що вивчається.

Фронтальні та індивідуальні види контрольних робіт у 5-9 класах

	5 кл.		6 кл.		7 кл.		8 кл.		9 кл.	
Усього годин	122		122		88		70		70	
Години з РМ	24		23		22		16		19	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Фронтальні види контрольних робіт										
Перевірка мовної теми	4	4	4	4	3	3	2	2	2	2
Письмо: Переказ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Твір	-	-	-	1	-	1	1	1	1	1
Правопис: диктант	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Індивідуальні види контрольних робіт										
Говоріння: діалог	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-
усний переказ	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-
усний твір	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1
читання вголос	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1

Фронтальні та індивідуальні види контрольних робіт у 10 класі

Рівень	Рівень стандарту		Філологічний рівень	
Фронтальні види контрольних робіт				
Форми контролю	I	II	I	II
Перевірка мовної теми	2	2	3	3
Письмо:				
есе	2	3	1	1
переказ	-	-	1	1
твір	-	-	1	1
Індивідуальні види контрольних робіт				

Говоріння: діалог	1	-	1	-
усний переказ	1	-	1	-
уний твір	-	1	-	1

Фронтальні та індивідуальні види контрольних робіт в 11 класі

Рівні	рівень стандарту		академічний рівень		філологічний рівень	
Семестри	I	II	I	II	I	II
Фронтальні види контрольних робіт						
Перевірка мовної теми	2	2	2	2	3	3
Письмо: переказ	1	1	1	1	1	1
твір	1	-	1	-	1	1
Правопис: диктант	1	1	1	1	1	1
Індивідуальні види контрольних робіт						
Говоріння: діалог	1	-	1	-	1	1
усний переказ	1	-	1	-	1	1
усний твір	-	1	-	1	1	1

У таблицях зазначено мінімальну кількість фронтальних видів контрольних робіт, учитель на власний розсуд має право збільшувати цю кількість, залежно від рівня підготовленості класу, здібностей конкретних учнів, умов роботи тощо.

Оцінка за контрольний твір та переказ з української мови, української і зарубіжної літератур є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють у колонці з датою написання роботи (надпис у колонці «Твір», «Переказ» не робиться). Аналіз контрольних письмових творів і переказів, а також контрольних диктантів учні виконують у робочому зошиті.

Акцентуємо увагу, що в разі відсутності учня на одному зі спарених уроків під час написання контрольного твору, переказу рекомендуємо давати йому індивідуальне завдання, визначене вчителем. Зазначене завдання виконується учнем під час уроку.

Оцінку за читання напам'ять поетичних або прозових творів з української чи зарубіжної літератур виставляють у колонку без дати з надписом «Напам'ять».

Українська література: кількість видів контролю

З метою рівномірного розподілу навантаження учнів протягом навчального року подаємо рекомендовану кількість видів контролю з української літератури (за класами). Поданий у таблиці розподіл годин є мінімальним і обов'язковим для проведення в кожному семестрі. Учитель-словесник на власний розсуд може збільшити кількість видів контролю відповідно до рівня підготовленості учнів, особливостей класу тощо.

Обов'язкова кількість видів контролю з української літератури у 5–9 класах

Класи	5		6		7		8		9	
Семестри	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Контрольні роботи у формі:	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3
• контрольного класного твору;	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1
• виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання тощо)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

Уроки розвитку мовлення* (у+п)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
• Уроки позакласного читання	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5

Обов'язкова кількість видів контролю з української літератури у 10 класі

Семестри	I	II	I	II
Рівні	стандарту		профільний	
Контрольні роботи у формі:	3	3	3	3
• контрольного класного твору*;	1	1	1	1
• виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання)	2	2	2	2
Уроки розвитку мовлення**	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)
Уроки позакласного читання	1	1	2	2
Перевірка зошитів	4	5	4	5

Обов'язкова кількість видів контролю з української літератури в 11 класі

Семестри	I	II	I	II
Рівні	стандарту, академічний		профільний	
Контрольні роботи у формі:	3	3	4	4
• контрольного класного твору*;	1	1	1	1
• виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання)	2	2	3	3
Уроки розвитку мовлення**	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)
Уроки позакласного читання	1	1	2	2
Перевірка зошитів	4	5	4	5

*Контрольні класні твори пропонуємо давати у формі есе, міні-творів щодо розкриття певної проблеми чи образу програмового тексту тощо. Це розвиватиме самостійне творче мислення учнів і дасть їм можливість виконати роботу протягом одного уроку.

**У кожному семестрі обов'язковим є проведення двох уроків розвитку мовлення: одного уроку усного розвитку мовлення, а другого – письмового. Умовне позначення в таблиці – (у + п).

Рекомендуємо оцінку за письмовий вид роботи виставляти всім учням, за усний – кількості учнів, які відповідали протягом уроку.

Зарубіжна література: кількість видів контролю

З метою систематизації та упорядкування навантаження учнів протягом навчального року подаємо рекомендовану кількість видів контролю в процесі вивчення зарубіжної літератури в кожному класі. Поданий у таблиці розподіл годин є мінімальним і обов'язковим для проведення в кожному семестрі. Учителю на власний розсуд може збільшити кількість видів контролю відповідно до рівня підготовленості учнів, особливостей класу тощо.

Обов'язкова кількість видів контролю із зарубіжної літератури в 5–9 класах

Класи	5		6		7		8		9	
Семестри	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Контрольні роботи у формі:	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3
• контрольного класного твору;	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1
• виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Уроки розвитку мовлення* (у+п)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
• Уроки позакласного читання	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5

Обов'язкова кількість видів контролю із зарубіжної літератури у 10 класі

Семестри	I	II	I	II
Рівні	стандарту		профільний	
Контрольні роботи у формі:	2	2	4	4
• контрольного класного твору*;	1	1	1	1
• виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання)	1	1	3	3
Уроки розвитку мовлення**	2 (1у+1п; у межах текстуального вивчення)	2 (1у+1п; у межах текстуального вивчення)	3 (1у+2п)	3 (2у+1п)
Уроки позакласного читання	1	1	3	3
Перевірка зошитів	4	5	4	5

Обов'язкова кількість видів контролю із зарубіжної літератури в 11 класі

Семестри	I		II		I		II	
	Рівень стандарту		Академ. рівень		Профільний рівень			
Контрольні роботи у формі:	2	2	3	3	4	4		
• контрольного класного твору;	1	1	1	1	1	1		
• виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання)	1	1	2	2	3	3		
Уроки розвитку мовлення*	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	3 1у+2п	3 2у+1п		
Уроки позакласного читання	1	1	1	1	2	2		
Перевірка зошитів	4	5	4	5	4	5		

У 8 – 9 класах з поглибленим вивченням зарубіжної літератури пропорційно збільшується кількість контрольних робіт та уроків розвитку мовлення (на розсуд учителя визначається кількість і види контрольних робіт).

*У кожному семестрі обов'язковим є проведення двох уроків розвитку мовлення: одного уроку усного розвитку мовлення, а другого – письмового. Умовне позначення в таблиці – (у + п).

Оцінка за контрольний твір із зарубіжної літератури є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють у колонці з датою написання роботи, надпис у журнальній колонці «Твір» не робиться.

Орієнтовний обсяг письмового твору, складеного учнем

Клас	Кількість сторінок
5-й	0,5–1,0
6-й	1,0–1,5
7-й	1,5–2,0
8-й	2,0–2,5
9-й	2,5–3,0

Орієнтовний обсяг письмового твору (рівень стандарту, академічний рівень)

Клас	Кількість сторінок
10-й	3,0–3,5
11-й	3,0–3,5

**Орієнтовний обсяг письмового твору
(філологічний напрям: профіль – українська філологія)**

Клас	Кількість сторінок
10-й	3,0–3,5
11-й	3,5–4,5

Оцінку за читання напам'ять поетичних або прозових творів із зарубіжної літератури виставляють у колонку без дати з надписом «Напам'ять».

Під час підготовки вчителів до уроків радимо використовувати періодичні фахові видання: журнали «Всесвітня література в школах України», «Зарубіжна література в школах України», газету «Зарубіжна література» тощо.

**Обсяг і характер домашніх завдань
для учнів з української мови та літератури, зарубіжної літератури,
мов національних меншин**

Основною метою домашніх завдань є: закріплення, поглиблення і розширення знань, набутих учнями на уроці; підготовка до засвоєння нового матеріалу; формування в дітей уміння самостійно працювати; розвиток їх пізнавальних інтересів, творчих здібностей тощо.

Ефективність домашніх завдань визначається дотриманням певних вимог до їх організації: розуміння учнями поставлених перед ними навчальних завдань; урахування вікових та індивідуальних особливостей школярів, їхніх пізнавальних можливостей, специфіки кожного навчального предмета, складності матеріалу, характеру завдань та ін.; формування загальнонавчальних умінь і навичок (уміння правильно розподіляти час, встановлювати послідовність виконання завдань, виділяти головне, використовувати попередньо вивчений матеріал, застосовувати наявні знання тощо).

При визначенні форм, характеру, змісту, обсягу домашніх завдань, методів їх організації необхідно враховувати специфіку навчального предмета, пізнавальні можливості учнів, їх вольові якості та уподобання тощо.

Домашні завдання можуть бути як усні, так і письмові; індивідуальні, що заохочують, стимулюють школяра до навчання, пізнання, розвивають індивідуальні здібності та інтереси дитини; групові та парні, що направлені на дослідницьку, пошукову, аналітичну роботу, співпрацю, співдружність тощо; репродуктивного, конструктивно-варіативного та творчого характеру.

Домашні завдання можна диференціювати в залежності від підготовки учнів, їхніх індивідуальних особливостей сприйняття, пам'яті, мислення, урізноманітнюючи при цьому зміст домашніх робіт та їх характер.

Обсяг домашніх завдань з усіх предметів має бути таким, щоб витрати часу на їх виконання не перевищували у 5-6-му класах – 2,5 години; у 7-9 класах – 3 години; у 10-12 класах – 4 години. Не рекомендовано давати домашні завдання на канікули, на вихідні та святкові дні. Добір завдань для домашньої роботи, інструктаж щодо їх виконання (повний, стислий, конкретний тощо) учитель продумує завчасно і фіксує в поурочному плані-конспекті уроку. Домашнє завдання можна давати з предметів інваріантної частини навчального плану, із будь-якого розділу програми, але тоді, коли його доцільність умотивована (*Лист Міністерства освіти і науки України від 29.10.2007 № 1/9-651 «Про обсяг і характер домашніх завдань учнів загальноосвітніх навчальних закладів»*)

Успішне виконання учнями домашніх завдань значною мірою залежить від співпраці учителя з їхніми батьками. Важливо переконати батьків у тому, що дотримання оптимального режиму виконання домашніх завдань, їхня посильна допомога і контроль за виконанням сприятимуть розв'язанню основної мети навчальної домашньої роботи. Учитель повинен знайомити батьків з основними програмними вимогами до навчальних предметів, усного та писемного мовлення школярів, повідомляти батьків про результати виконання домашніх завдань.

Давати домашнє завдання можна на будь-якому етапі уроку. Не допускається оголошувати домашнє завдання під час чи після дзвінка на перерву, після уроків, оскільки воно не фіксується дітьми вповні, учні позбавлені можливості ставити запитання, а вчитель не встигає пояснити суть завдання. Форми перевірки домашнього завдання можуть бути різними: фронтальна, індивідуальна, колективна, само- взаємоперевірка, творча тощо. Вибір форми контролю залежить від змісту, виду і мети завдання.

Вимоги

до виконання, оформлення й перевірки письмових робіт (зошитів) із української мови і літератури та зарубіжної літератури в 5-11 класах

Якісна і вчасна перевірки (оцінювання) письмових робіт (зошитів) зумовлена дидактичною доцільністю здійснення контролю на всіх етапах процесу навчання. Методично правильно організоване виконання й оформлення письмових робіт та їх контроль із боку вчителя позитивно впливає на формування важливих якостей особистості (відповідальності, дисциплінованості, охайності, самостійності), стимулює учня до систематичної наполегливої праці та порядку.

Методичними рекомендаціями, розробленими й затвердженими Міністерством освіти і науки України, регламентовано дотримання вчителями єдиних вимог щодо перевірки письмових робіт (зошитів) із української мови і літератури та зарубіжної літератури у 5-11 класах. (*Лист Міністерства освіти і науки України від 28.04.2006 № 1/9-301 «Вимоги до виконання письмових робіт учнів загальноосвітніх навчальних закладів з української мови та зарубіжної літератури у 5-11 класах»*).

Зміни в підходах до оцінювання навчальних досягнень учнів в системі загальної середньої освіти зумовили перегляд вимог до виконання письмових робіт та перевірки зошитів з української мови й літератури та зарубіжної літератури.

Для навчальної роботи в 5-11 класах використовуються зошити, що відповідають чинним в Україні стандартам. Для навчальних і контрольних видів письмових робіт використовують зошити в лінію (з позначеним берегом) на 18 або 24 сторінки (у 10-11 класах зошит для навчальних робіт може бути більшим за обсягом).

Кількість і призначення учнівських зошитів

Кількість робочих зошитів з української мови визначається за класами:

- 5-9 класи – по два зошити;
- 10-11 класи – по одному зошиту.

Кількість робочих зошитів з української та зарубіжної літератур – по одному в кожному класі.

Для контрольних робіт з української мови, української та зарубіжної літератури в усіх класах використовують по одному окремому зошиту. У зошитах для контрольних робіт із української мови та літератури й зарубіжної літератури в усіх класах записується дата й лише назва роботи, наприклад:

П'ятого лютого

Читання мовчки

Роботу над помилками в контрольних роботах учні виконують у робочому зошиті.

Зошити для контрольних робіт мають зберігатися в школі протягом усього навчального року. Перевірка контрольних робіт учителем здійснюється в термін до наступного уроку.

Порядок перевірки письмових робіт.

Зошити для навчальних класних і домашніх робіт з української мови перевіряють:

- у 5-6 класах – двічі на тиждень;
- у 7-9 класах – 2-3 рази на місяць;
- у 10-11 класах – двічі на місяць.

Зошити для навчальних класних і домашніх робіт з української та зарубіжної літератури учитель перевіряє один раз на місяць у кожному класі обов'язково, а за потреби (особливо в 5-9 класах) – частіше.

Ведення зошитів оцінюється від 1 до 12 балів. Оцінку за ведення зошитів з української мови і літератури та зарубіжної літератури виставляють у зошит і класний журнал щомісяця в кожному класі протягом семестру та враховують як поточну до найближчої тематичної. Оцінку за ведення зошита учитель виставляє на тій сторінці, де записана остання учнівська робота, позначаючи це, наприклад, так: «*Зошит*» – 8 балів. У журналі для оцінки за зошит відводиться окрема колонка під записом: «*Зошит*».

Виставляючи оцінку за ведення зошита з мови чи літератури, слід урахувати такі критерії:

- наявність різних видів робіт;
- грамотність (якість виконання робіт);
- охайність;
- уміння правильно оформлювати роботи (дотримання вимог орфографічного режиму).

При виставленні балу за роботу вчитель керується критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів.

Орфографічний режим

Записи в зошиті учні виконують кульковою ручкою з синім чорнилом чи його відтінками (для підкреслення членів речення, позначення значущих частин слова, оформлення таблиць, схем тощо використовують простий олівець).

Між класною й домашньою роботами пропускають два рядки (між видами робіт, що входять до складу класної чи домашньої роботи, рядків не пропускають).

Дату класної, домашньої роботи з української мови й літератури та зарубіжної літератури в 5-11 класах оформляють так: на першому рядку дату записують словами, а на другому – вид роботи (класна, домашня), наприклад:

Сьоме вересня

Класна робота

У 10-11 класах у зошитах з української та зарубіжної літератури можливим є й інше оформлення: на першому рядку записують вид роботи, а на березі цього ж рядка зазначають дату цифрами, наприклад:

Класна робота

|07.09.2016

В інших класах дату й назви робіт з української та зарубіжної літератури учні оформляють так, як і з української мови.

Зразок підпису зошита:

Зошит
для робіт (для контрольних робіт) з (із) української мови (української, зарубіжної)
(літератури)
учня 5 А класу
навчально-виховного комплексу
«Загальноосвітня школа І-ІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад
с. Хомутиніці Калинівського району Вінницької області»
Ковальчука Сергія

Прізвище та ім'я учня/учениці записується в родовому відмінку однини. Після заголовків, назв видів робіт крапку не ставлять. У кінці підпису зошита крапка не ставиться.

Неправильний запис охайно перекреслюють (а не беруть у дужки чи витирають гумкою або замальовують коректором).

Технічні правила перевірки учнівських письмових робіт.

Усі записи, помітки й виправлення в учнівських письмових роботах учителю слід виконувати ручкою з червоним чорнилом.

Виявлені помилки позначають так:

- орфографічні, пунктуаційні та граматичні помилки на вивчені вже правила підкреслюють горизонтальною рисою й на березі в цьому ж рядку вказують тип помилки (– орфографічна, v – пунктуаційна, г – граматична);
- помилки на ще не вивчені правила виправляють, перекреслюючи їх скісною рисою (/) й надписуючи потрібну літеру чи розділовий знак, вказують на березі тип помилки, проте її не враховують при остаточному виставленні оцінки;
- лексичні (неточність у слововживанні, тавтологія, русизми тощо), стилістичні (стильова невідповідність дібраних мовних засобів, одноманітність дібраних мовних засобів тощо) та змістові помилки (логічні – втрата послідовності викладу, неправильний поділ тексту на абзаци, фактичні – неправильно вказано дату, власну назву тощо) підкреслюють горизонтальною хвилястою рисою й на березі в цьому ж рядку вказують тип помилки (л – лексична, с – стилістична, з – змістова помилки).

Під час перевірки учнівських робіт враховуються **«грубі» та «негрубі», повторювані та однотипні помилки.**

До «грубих» належать помилки, що порушують уже вивчені правила і які складають основу шкільної граматики та пунктуації. «Негрубими» пунктуаційними помилками вважаються: помилки, допущені на вживання знакових сполучень, помилки у виборі знака: вживання коми замість крапки з комою, тире замість двокрапки і навпаки та под. Дві негрубі помилки вважаються однією помилкою.

Помилки на одне і те ж правило в однаковому слові, яке повторюється кілька разів у письмовій роботі учня (повторювані), вважається однією помилкою; помилки в різних словах на одне і те ж правило (однотипні) вважаються різними помилками.

П'ять виправлень в роботі учня рахується як одна помилка.

Оцінювання знань і вмінь учнів 5-11-х класів з мовно-літературних предметів здійснюється згідно з діючими нормами, критеріями та вимогами, які викладено в документах МОН України.

Види помилок

Види помилок: орфографічні (І); пунктуаційні (V); лексичні (Л); граматичні (Г).

- Орфографічні помилки (неправильно написані слова): зема, небоїться, усміхаєця, дід мороз, коли небуть...
- Пунктуаційні помилки (неправильно розставлені розділові знаки): мабуть скоро свято...
- Лексичні помилки Л (ужите не те слово, ужите зайве слово, вжиті російські слова замість українських): 1. *Радіокоментатор розповість по радіо про хід спортивного матчу.* 2. *Український режисер Олександр Довженко першим створив перший звуковий фільм.* 3. *За допомогою комп'ютерної мережі Інтернет послання дійде швидко за лічені секунди на інший кінець світу.*
- Граматичні помилки (неправильно утворене слово, слово вжите не в тій формі, неправильно побудоване речення...): 1. *Марина сказала Наталі, що я теж побувала в Карпатах.* 2. *Завтра ми складаємо іспит по англійській мові.* 3. *Вулиця вела до річки, на якій росли яблуні.* 4. *Воротар ударив по м'ячу кулаком, який упав недалеко від воріт.* 5. *Написавши переказ, наші зошити були здані вчителю.* 6. *Ідучи до школи, почався дощ.* 7. *Повертаючись додому, мені зустрівся однокласник.*

Чергування у – в, і – й. У, і пишеться: між літерами, що позначають приголосні (п.: Цілий день був у квартирі); на початку речення перед приголосними (п.: І маю жаль я до осінньої рослини); після паузи (після коми, двокрапки, тире тощо) перед приголосним (п.: Вибачте, у нас по-простому).

В, й пишеться: між літерами, що позначають голосні (п.: Літо й осінь я проводжу в селі); після голосного перед приголосним (п.: Росла в гаю конвалія); Перед літерою на позначення голосного звука (п.: Їдуть в Умань).

Методичні рекомендації щодо викладання української мови та літератури, зарубіжної літератури, російської, польської мов у загальноосвітніх навчальних закладах з українською мовою навчання розміщені:

- на сайті КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» у розділі «Методичний кластер»
- на сайті Facebook на сторінці спільноти «Філологічна лабораторія "Методика. Пошук. Досвід» (<https://www.facebook.com/groups/1532682153697234/>).

Корисні інтернет-ресурси

База Інтернет-ресурсів для освіти – добірка ресурсів за напрямками: створення дидактичних матеріалів, інструменти оцінювання, спільна робота тощо

ПРОФЕСІЙНІ ОНЛАЙН-СПІЛЬНОТИ

- Спільнота Facebook «**Уміти вчити**» – новини освіти, обмін досвідом, дискусії, корисні матеріали
- Мережа Microsoft «**Партнерство в навчанні**» – розробки уроків, навчальні курси, поради та ідеї щодо використання сервісів Microsoft у навчанні
- Спільнота «**GEGUkraine**» – ідеї, обговорення та поради щодо використання сервісів Google у навчанні

ДИСТАНЦІЙНІ КУРСИ

- Курси від **Володимира КУХАРЕНКА** – нерегулярні дистанційні курси про змішане навчання, кураторство змісту в онлайн-освіті та ін.
- **EduGet** – підготовка до ЗНО, особистісний розвиток, методика навчання та ін.
- **Prometheus** – візуалізація даних, цифрові комунікації, побудова діалогів, керівництво проектами та ін.

ТРЕНІНГИ

- **Центр нової освіти** Івана Іванова – тренди в освіті, розвиток коментенцій, інтерактивна дошка, хмарні технології та ін.
- **Академія інноваційного розвитку освіти** – STEM-технології, інструменти Google для педагога, скрайб-презентації та ін.
- Портали **TRN.ua** та **LearnLifelong** – оголошення про тренінги з різних тем по Україні
- Сервіси для створення власних курсів (добірка ресурсів на **Osvita.ua**)
- Добірка ресурсів на **Методичному порталі** – корисні посилання за предметами викладання
- відеозаписи **освітніх подій** України
- сайт «**Освітні тренди**»
- атлас **нових професій**
- відеозаписи експертів **EdCamp**
- спільнота **вчителів-новаторів** Microsoft
- тренінги **Центру нової освіти**
- база Інтернет-ресурсів **для освітян**
- відеокурс «**Самооцінка і самосаботаж**» (О. ТАРАПІНА)
- **готові презентації**
- **методичка** з організації групової роботи
- сервіс **ClassFlow**
- **сервіс для упорядкування** конспектів, справ, ідей
- сервіс з побудови «**колеса життя**»
- книжка «**Формула продуктивності**» (О. ЗУБ).